

ISTRAŽIVANJE EFIKASNOSTI ONLINE NASTAVE ENGLESKOG JEZIKA STRUKE NA UNIVERZITETSKOM NIVOU OBRAZOVANJA

RESEARCH INTO THE EFFICIENCY OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES ONLINE INSTRUCTION AT THE UNIVERSITY LEVEL

v.prof.dr. Aida Tarabar
Univerzitet u Zenici
Mašinski fakultet
Fakultetska 1, Zenica
Bosna i Hercegovina

REZIME

Suočeni sa izazovima vremena u kojem živimo dužni smo propitivati mogućnosti raznolikih načina izvođenja nastave, prilagodljivih različitim uslovima rada a koji bi istovremeno zadovoljavali sve potrebne zahtjeve kvaliteta i izvrsnosti. Tu, svakako, spada i online nastava. Ovaj tip nastave implementiran je na Univerzitetu u Zenici tokom pandemije korona virusa - Covid 19. Imajući u vidu nerijetko kontradiktorne stavove u pogledu online nastave bilo je potrebno provjeriti njenu efikasnost te utvrditi prednosti i nedostatke koji se javljaju u trenutnim uslovima obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: online nastava, Engleski za posebne namjene (ESP), tradicionalni pristup nastavi stranog jezika, kvalitet, izvrsnost

ABSTRACT

Faced with the challenges of the present time, we have to investigate possibilities of different types of instruction that are flexible to changing work conditions, while at the same time meeting all necessary requirements on Quality Excellence. One of them is definitely online instruction. This type of instruction is being implemented at the University of Zenica due to the circumstances of Covid-19 pandemic. Considering often contradictory attitudes related to online instruction, it was necessary to check its efficiency and to define its advantages and disadvantages within the current educational conditions in Bosnia and Herzegovina.

Key words: online courses, English for Specific Purposes (ESP), traditional language classes, quality assurance, excellence

1. UVOD

Online nastava je fenomen s kojim se u svijetu srećemo već dugi niz godina. Koristila se, prije svega, kod učenja na daljinu na univerzitetском nivou obrazovanja (uglavnom master studiji), ali i kod drugih vidova stručnog usavršavanja. Puni značaj online nastave prepoznat je kod nas tek nakon pojave korona virusa, odnosno, pandemije COVID-19. Ogroman broj zemalja u svijetu, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, odlučio je tada svome stanovništvu preporučiti rad

od kuće, gdje god je to bilo moguće, a prednosti *online* komunikacije i nastave postale su važnije nego ikada. Iz bezbjednosnih razloga, škole i fakulteti su počeli privremeno obustavljati nastavu u učionicama (tzv. *in class* nastavu). Ova zatvaranja obrazovnih institucija, kao i mnoge druge prepreke koje su se javile u svakodnevnom životu ljudi, nisu, međutim, značile i prestanak njihovog intelektualnog rasta i razvoja. Naime, u ovim izmijenjenim uslovima života i rada na scenu je stupila *online* nastava koja je, za razliku od *in class* nastave pružila bezbjednu i efikasnu alternativu. Reakcije su bile raznolike. Bilo je i određenih stereotipa u razmišljanju. Najveći broj njih odnosio se na kvalitet *online* nastave. Vrlo brzo po prelasku nastavnih aktivnosti iz "realne" u "virtualnu" učionicu mnoga sredstva javnog informisanja su počela govoriti o neadekvatnosti i insuficijentnosti ovakvog tipa nastave. Činjenica jeste da su svi, dakle, i nastavnici i učenici i studenti, bili zatečeni novim uslovima rada, da mnogi nastavnici nisu do tada znali puno toga o IT tehnologijama potrebnim za izvođenje ovakvog tipa nastave te da su imali otpor prema mnogo opširnijoj pripremi časa nego što je to bilo ranije. S druge strane, prepoznale su se i određene prednosti. Tako, na primjer, u *online* nastavi postaje vidljivo, i registruje se, svako djelovanje aktera u procesu, bilo da je riječ o nastavniku ili studentu, pa se i zahtjevi bolonske Deklaracije, sa svojim različitim portfolio aktivnostima (zadace, prezentacije, seminari itd.) puno kvalitetnije i vidljivije implementiraju. Također, vidljivi postaju i previdi, na primjer - kada je priprema nastave u pitanju, što rezultira većom posvećenošću nastavnika.

Može se sa sigurnošću reći da je *online* nastava napravila potpuni zaokret u odnosu na uobičajeno praksu, bilo da se radilo o podučavanju ili o učenju. Shodno tome, javile su se i mnoge nedoumice i pitanja kao npr. - *Kako utvrditi adekvatnost ovakve nastave? Šta učiniti ukoliko se ona pokaže nedostatnom?* Bila su to pitanja koja su i nas navela da se ozbiljnije posvetimo analizi nekih od relevantnih pokazatelja efikasnosti nastave kao što su izlaznost i prolaznost na ispitima.

2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Istraživanja koja se odnose na efikasnost *online* nastave u odnosu na tradicionalnu *in class* nastavu godinama su predmet mnogih naučnih studija. Pokazalo se da su rezultati uglavnom konzistentni, tj. većina istraživanja je došla do istih zaključaka prema kojima ne postoji značajna razlika u rezultatima koje postižu studenti uključeni u ova dva tipa nastave. Ovo se pokazalo tačnim novisno o tome koja su tehnološka sredstva korištena, koja naučna disciplina je u pitanju ili, pak, o kakvim studentima je riječ. U prethodnih dvadeset godina javljaju se i studije koje pokazuju određene razlike u rezultatima, a u korist *online* nastave. Svakako treba spomenuti Izvještaj koji je još 2010 objavilo američko Ministarstvo obrazovanja gdje je utvrđeno da su studenti koji su putem *online* nastave slušali cijeli nastavni predmet, ili pak njegov dio, pokazivali u prosjeku bolje rezultate nego oni koji su isti predmet pohađali na tradicionalan način [1]. Pri tome su rezultati *online* nastave bili veći tamo gdje se ona održavala kroz saradnju nastavnika i studenata, nego u slučaju samostalnog studentskog rada. Utvrđeno je, također, da varijacije koje se odnose na izvođenje različitih nastavnih predmeta putem *online* nastave nemaju značajniji utjecaj na rezultate, kao i to da su mehanizmi podrške, u vidu različitih pitanja kojima se studenti vode kroz materiju, važni kod *online* tipa nastave po tome što utječu na interakciju među studentima, ali ne nužno i na samo usvajanje gradiva.

Slijedio je niz drugih istraživačkih studija sa različitim fokusima i rezultatima. Shachar & Neumann su došli do zaključka da u 70% slučajeva studenti koji slušaju *online* nastavu nadilaze svojim rezultatima one koji slušaju tradicionalno izvođenu nastavu [2]. Bilo je autora koji su, poput Neuhauser, pratili jedan nastavni predmet i rezultate koji su studenti postizali unutar tog predmeta [3]. Pri tome, jedan dio predmeta je rađen asinhrono i online, a drugi tradicionalno. Propitivane su i različite preference kada su ovi tipovi nastave u pitanju - rodne, starosne i preference koje se odnose na stilove izvođenja nastave. Ispitivana je efikasnost zadataka i

kvalitet ocjena iz testova i završnih ispita. Kod većine spomenutih istraživanja pokazalo se da su rezultati uglavnom na strani *online* nastave. Bilo je i drugih istraživanja kada su u pitanju preference, utvrđeno je da su osobe ženskog roda pokazale veću sklonost ovom tipu nastave, kao i mladi između 25 i 49 godina [4].

Dobar način kompariranja rezultata urađen je u studiji *Differences Between Traditional and Distance Education Academic Performances: A meta-analytic approach*, (5). Tu su se poredili rezultati na osnovu zaključnih ocjena koje su studenti postizali tokom perioda od 1990 i 2002 godine i pokazalo se da su na strani *online* nastave.

Ova i mnoga druga istraživanja vodila su daljem unapređenju *online* nastave, prije svega u pedagoškom smislu. Tako je došlo i do pojave prvih nacrtu modela integrirane i unificirane *online* nastave [6]. Konačno, situacija s pandemijom je još više ubrzala procese kojima svojevrсни hibridi *in class* i *online* nastave postaju sve dominantniji oblici koji mogu poslužiti kao osnov kvalitetnim modelima integrirane nastave za sve nivoe obrazovanja. Vrlo je vjerovatno da će u bliskoj budućnosti svi nastavni programi uključivati određene *online* komponente, što i sugerira spomenuti model.

Sa željom da sa svoje strane, iz svoje obrazovne sredine, damo doprinos spomenutim nastojanjima utvrđivanja značaja i efikasnosti *online* nastave, odlučili smo provesti vlastito istraživanje

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je da se ustanovi stvarno stanje stvari kada je u pitanju *online* nastava stranog jezika na univerzitetskom nivou obrazovanja. S tim u vezi, javljaju se sljedeća pitanja: da li je *online* nastava prihvatljiva, donosi li, kao takva, u nastavni proces više prednosti ili mana u odnosu na tradicionalni način izvedbe nastave u učionicama, te da li je moguće iskoristiti postojeća iskustva sa ovim načinom izvođenja nastave za unapređenje nastave stranog jezika u budućnosti.

3.1. Hipoteze

Tokom procesa izvođenja *online* nastave nametnule su se sljedeće hipoteze:

1. *Online* nastava engleskog jezika struke na univerzitetskom nivou pokazuje bolje rezultate nego *in class* nastava kada je u pitanju **izlaznost** studenata na ispite.
2. *Online* nastava engleskog jezika struke na univerzitetskom nivou pokazuje, u odnosu na tradicionalno izvođenu *in class* nastavu, bolje rezultate kada je u pitanju **prolaznost** studenata na ispitima¹.

3.2. Učesnici

Studenti obuhvaćeni istraživanjem su studenti Politehničkog fakulteta (smjer - Proizvodni biznis, PB) te svi studenti Mašinskog fakulteta koji prate ne samo koncept studija 4+1 (četvorogodišnji studij, smjerovi: Inžinjerski dizajn proizvoda-IDP, Menadžment proizvodnih tehnologija - MPT, Održavanje - O i Inžinjerska ekologija - IE) nego i koncept studija 3+2 (trogodišnji studij, smjer - Mašinstvo). Radi se o redovnim (R) i redovnim-samofinansirajućim studentima (Rs) te manjem broju ponovaca (P) koji prema Bolonjskoj deklaraciji imaju obavezu prisustvovati predavanjima.

¹ Prolaznost na ispitima ćemo u ovom radu promatrati u svjetlu opštih podataka. Detaljnija analiza prolaznosti sa presjekom postignutih ocjena, koja bi pokazala koji studenti najviše profitiraju s ovim tipom nastave, biće predmet nekog drugog istraživanja.

4. REZULTATI

Razmatrani su podaci vezani za izlaznost i prolaznost studenata na sveukupno osam predmeta. To su: *Engleski jezik 5 i 6* na trećoj godini trogodišnjeg studija Mašinskog fakulteta, *Engleski jezik III i IV* (odnosno *Tehnički engleski jezik 1 i 2* prema novom Nastavnom planu i programu) na trećoj godini četvorogodišnjeg studija Mašinskog fakulteta, zatim *Engleski jezik V i VI* na četvrtoj godini četvorogodišnjeg studija Mašinskog fakulteta (ovdje nema izmjena u nazivima s obzirom na činjenicu da novi Nastavni plan i program na četvrtoj godini stupa na snagu u akademskoj 2021/2022 godini) kao i predmeti *Engleski jezik 5 i 6* na trećoj godini Politehničkog fakulteta, smjer Proizvodni biznis. Radi se, dakle, o respektabilnom broju studenata i predmeta. Objedinjavajući faktor je taj da je udžbenik koji je korišten tokom promatranog perioda bio isti za sve studente, a i nastavnik je bio isti, pa je time isti bio i cjelokupni pristup izvedbi nastave i evaluaciji ispita. S obzirom na činjenicu da predmetni nastavnik nije držao nastavu u akademskoj godini 2018/2019, a s ciljem ostvarivanja konzistentnosti pristupa, podaci za spomenutu akademsku godinu nisu razmatrani u istraživanju. Iz istog razloga nisu razmatrani ni podaci za zimski semestar akademske 2020/2021 godine.

Za potrebe istraživanja korišteni su podaci Studentskih službi dva fakulteta Univerziteta u Zenici: Mašinskog fakulteta i Politehničkog fakulteta (Tabela 1), te podaci iz nastavničkih evidencija (Tabela 2) koji se odnose na izlaznost (I) i prolaznost (P) studenata u pogledu engleskog jezika struke tokom četiri akademske godine: 2016/2017, 2017/2018, 2019/2020 i 2020/2021.

Tabela 1. Pregled broja polaznika nastave engleskog jezika, prema akademskim godinama

Akademska godina	Fakulteti				
	Mašinski fakultet			Politehnički f.	
	Trogodišnji studij (R+Rs+P)		Četvorogodišnji studij (R+Rs+P)		Trogodišnji studij - PB (R+Rs+P)
	III g		III g	IV g	III g
2016/2017	36		6	55	30
2017/2018	9		62	6	16
2019/2020	13		30	38	23
2020/2021	25		68	30	n/a

Tabela 2. Pregled studenata koji su izašli i koji su položili predmete iz engleskog jezika struke, prema akademskim godinama

Akademska godina	Fakulteti							
	Mašinski fakultet						Politehnički f.	
	Trogodišnji studij (R+Rs+P)		Četvorogodišnji studij (R+Rs+P)				Trogodišnji studij (R+Rs+P)	
	III g		III g		IV g		III g	
	Izašli	Položili	I	P	I	P	I	P
2016/2017	30	16	6	5	48	21	22	10
2017/2018	9	5	52	24	6	5	13	7
2019/2020	13	9	28	22	36	32	18	13
2020/2021	25	22	68	64	28	25	n/a	

5. DISKUSIJA

Nastava u akademskim godinama 2016/2017 i 2017/2018 je u potpunosti implementirana na tradicionalan način, u učionici i uglavnom *ex cathedra*, s obzirom na činjenicu da na tehničkim fakultetima, zbog manjka prostora, nema uslova za izvođenje nastave jezika u posebno opremljenoj učionici. Vježbe su pratile predavanja, a studenti su fizički prisustvovali nastavi. Kada je riječ o aktivnosti studenata na časovima, i pored pružane podrške i ohrabivanja na aktivnost, dio studenata, nesigurnijih u svoje znanje, ustručavao se biti aktivan, plašeći se reakcija kolega. Također, aktivnost studenata je nerijetko bivala otežana zbog žamora u prostoriji, a u situacijama kada je prisutan izuzetno veliki broj studenata, posebno na četvrogodišnjem studiju Mašinskog fakulteta (v. Tabelu 1). Zadaće se nisu redovno pisale nego su se predavale tek krajem semestra pred istek roka za predaju, pri čemu se primjećivalo dosta identičnih grešaka što je, eufemistički rečeno, ukazivalo na mogućnost odsustva individualnog rada.

Izlaznost na ispite je varirala od jednog ispitnog roka do drugog. Ukoliko je grupa studenata koji su upisali semestar bila mala (ispod deset) to se značajno odražavalo na kvalitet nastavnog procesa jer su studenti bili posvećeniji, imali su više prostora za komunikaciju i supervizija njihovog rada je bila olakšana. Time je i njihova izlaznost na ispitne rokove bila veća. Generalno je pravilo da je u nastavi jezika, zbog komunikacijske prirode predmeta, potrebno formirati manje grupe – do 15 studenata, što na tehničkim fakultetima obično nije slučaj. Naime, kao opšti predmet, engleski jezik slušaju studenti svih odsijeka i smjerova pa grupe znaju brojati i do 70 studenata, što se, kako je ranije naznačeno, odražava na kvalitet njihovog rada u nastavi, a time i na njihovu pripremljenost i spremnost za ispit, to jeste – na izlaznost i prolaznost tokom ispitnih rokova.

U prilog spomenutoj tezi govori podatak iz Tabele 1 gdje se vidi da je u akademskoj 2016/2017 na treću godinu četvrogodišnjeg studija bilo upisano samo 6 studenata (sa smjera Održavanje nije prešao čak niti jedan student), a u narednoj akademskoj godini 2017/2018 svih tih 6 studenata se upisalo u četvrtu godinu i svi su položili predmet koji se odnosi na engleski jezik (Tabela 2). S druge strane, u istoj toj 2017/2018 akademskoj godini može se primjetiti nagli skok u broju upisanih studenata na treću godinu četvrogodišnjeg studija (52) da bi se u 2019/2020 primjetio jedan uobičajeniji broj upisnika (30). Već u narednoj akademskoj godini (2020/2021/), zbog dozvoljenog bezuslovnog prelaska studenata u narednu godinu, broj skače na rekordnih 68 upisanih studenata u treću godinu četvrogodišnjeg studija. Istovremeno se može primjetiti da je tokom cijelog opserviranog perioda (2016-2021) broj upisanih studenata na četvrtu godinu relativno stabilan, tj. ne karakteriziraju ga preveliki skokovi, što je i za očekivati, s obzirom na činjenicu da se radi o već profilisanim studentima koji se približavaju završetku studija. Osim toga, a kada je strani jezik u pitanju, gradivo engleskog jezika za posebne namjene (ESP), koje se savladava na trećoj godini studija, predstavlja sada već sasvim dobru osnovu za razumijevanje gradiva četvrte godine, koje se nadograđuje na prethodno, što predstavlja značajnu olakšicu u pripremi ispita.

Konačno, kada je u pitanju broj upisanih studenata, tj. polaznika nastave na trogodišnjem studiju Mašinskog fakulteta kao i na smjeru Proizvodni biznis Politehničkog fakulteta on nije pokazivao pretjerana odstupanja od uobičajenog.

Spomenuti podaci vezani za generacijsku brojnost bitni su za bolje razumijevanje nekih naizgled nelogičnih mjesta koje smo primjetili u obradi podataka. Naime, tokom dugogodišnjeg izvođenja nastave stranog jezika pokazalo se da izlaznost studenata na ispite, kao i njihova prolaznost na istim, ovise i o samom broju studenata koji su pohađali nastavu tokom određene akademske godine i to na taj način da su i izlaznost i prolaznost bile veće ukoliko je generacija imala manji broj studenata. Ovo smo nešto ranije već spomenuli.

Pokazalo se, dakle, da je to jedan od faktora utjecaja kako na sam tok odvijanja tako i na rezultate nastavnog procesa Budući da broj studenata prelaznika koji upisuju narednu godinu

podliježe nekoj unutarnjoj logici na koju ne možemo utjecati mi ćemo ovaj faktor (preko)brojnosti studenata u nastavi morati fenomenološki 'staviti u zagrade' i akcentirati staviti na druge važne faktore utjecaja. Tu se, prije svega, misli na one faktore koji se tiču samog načina izvedbe nastave na univerzitetkom nivou obrazovanja.

S tim u vezi, važno je naznačiti da se, zbog pandemije korona virusa, u akademskoj godini 2019/2020 nastava u ljetnom semestru, kao i nastava u zimskom semestru akademske 2020/2021 godine (do čijeg kraja je trajalo istraživanje) odvijala online, upotrebom platforme Google Classroom. Iskustva iz te nastave pokazala su razlike u odnosu na tradicionalno izvedenu nastavu o kojoj je ranije bilo riječi. Iako su i nastavnici i studenti dočekali ovu situaciju relativno nespremni, upotreba online alata u nastavi pokazala je određene rezultate. Korištenje Google Classroom kao platforme koja je preko Google Meet-a omogućavala održavanje nastave na način da je bilo moguće da se nastavnik i studenti vide premoštavala je 'prazninu' (engl. *gap*) koji se javljaju kada se nastava održava samo elektronskim putem – putem E-maila. Pripremljeni materijali su se mogli 'dijeliti' (engl. *share*) sa studentima na ekranu, a za jezik je posebno bitna činjenica da se isto tako mogao dijeliti i audio-vizualni materijal koji je za potrebe predavanja korišten neposredno, to jeste - direktno sa Interneta. Ovo je omogućavalo veću ekspanziju studenata ne samo govoru onih kojima je engleski maternji jezik (engl. *native speakers*) nego i gledanje različitih video materijala koji su se direktno odnosili na obrađivano stručno gradivo na engleskom jeziku. Također, studenti su se javljali preko mikrofona i bilo je moguće jasno čuti svakoga od njih. Bez obzira obzira na broj prisutnih nije moglo biti žamora koji bi ometao razumijevanje izrečenog, a studenti su se ponašali mnogo opuštenije i bivali značajno aktivniji. Zadaće su se morale predavati u roku jer Google Classroom ima mogućnost blokiranja prispjeća zadataka nakon isteknutog zadatog roka. To je studente na neki način prisiljavalo da rade redovnije u odnosu na ranije generacije koje su pohađale isključivo tradicionalno izvedenu nastavu.

Analiza

Analizom podataka iz Tabele 2 došlo se do rezultata o prolaznosti koju su studenti ostvarivali tokom promatranog perioda i ona je predstavljena u Tabeli 3. Važno je napomenuti, da se podaci odnose na sve ispitne rokove zajedno (januarsko-februarski, junsko-julski i dva septembarska roka) za svaku akademsku godinu, osim u slučaju 2020/2021 gdje je u pitanju samo zimski semestar i rokovi koji se odnose na njega.

Tabela 3. Pregled prolaznosti studenata iz predmeta vezanih za engleski jezik struke, prema akademskim godinama

Akademska godina	Fakulteti			
	Mašinski fakultet			Politehnički fakultet
	Trogodišnji studij (R+Rs+P)	Četvorogodišnji studij (R+Rs+P)		Trogodišnji studij (R+Rs+P)
	III g	III g	IV g	III g
	Prolaznost	Prolaznost	Prolaznost	Prolaznost
2016/2017	53,3 %	83,3 %	43,75%	45,4 %
2017/2018	55,5 %	46,1 %	83,3 %	53,8 %
2019/2020	69,2%	78,5 %	88,8	72,2
2020/2021	88%	94,1 %	89,2	N.A.

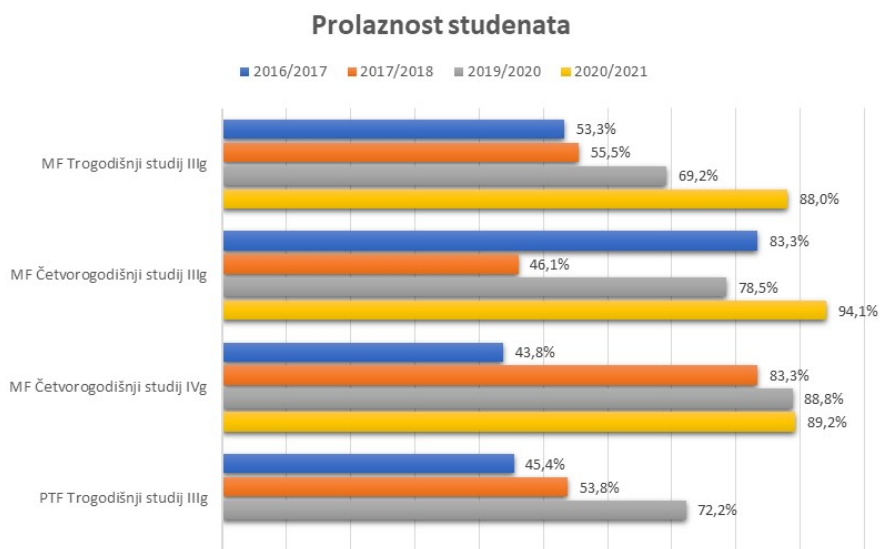
Kada je u pitanju trogodišnji studij Mašinstva primjetno je da je u godinama kada je nastava izvođena u učionici, na tradicionalan način, prolaznost studenata na ispitima varirala između 53,3 i 55,5 % (razlika između akademskih godina - oko 2,2 %). U akademskoj godini 2019/2020 kada se u ljetnom semestru prešlo na online nastavu primjećen je značajan porast prolaznosti

na godišnjem nivou od 13,7 % u odnosu na 2017/2018 godinu. Uvidom u nastavničke evidencije utvrđeno je da je u zimskom semestru 2019/2020 na ispite iz engleskog jezika struke izašao komparativno mnogo manji broj studenata u odnosu na iste rokove u ranijim akademskim godinama.² S manjim brojem studenata koji su pristupili ispitima manji je procenat koji se odnosi na prolaznost. Drugim riječima, u sveukupnosti procenata koji se odnose na prolaznost u akademskoj 2019/2020 godini veći dio se odnosi na ljetni semestar kada je nastava bila online. Kao potvrda tome je i podatak koji se odnosi na rast prolaznosti u narednoj akademskoj godini 2020/2021 do kada su i studenti i nastavnici ostvarili značajnija iskustva u pogledu nastave. Izračunati rast je 18,8 % na godišnjem nivou. Ako se pogleda razlika u rastu prolaznosti u godinama prije online nastave (2,2%) i godinama sa online nastavom (18,8 %) može se zaključiti da aktivnosti uključene u ovaj tip nastave daju mnogo bolje rezultate u odnosu na tradicionalno izvođen nastavni proces.

Kada je u pitanju trogodišnji studij na smjeru proizvodni biznis Politehničkog fakulteta trend je isti, a donekle i stopa rasta (Tabela 3). Prva razlika u prolaznosti je 8,4 % a druga je 18,4 %.

I kod četvorogodišnjeg studija identificiran je isti trend koji raste prema godinama sa *online* nastavom, s tim što se tu javlja jedna od ranije spomenutih situacija sa izuzetno malim brojem studenata (6) koji su činili generaciju u 2016/2017. Iz ranije objašnjenih razloga oni su položili ispit u broju koji se na malom uzorku odražava u izuzetno visokom procentu. Pet studenata je položilo ispit, od ukupno 6, i to čini 83,3 % prolaznosti. Istu situaciju imamo u narednoj akademskoj godini kada ti isti studenti polažu drugi predmet i ponovo se javlja ovaj visoki procenat (v. Tabelu 3). Budući da to može dijelom stvoriti i jednu nerealnu sliku, smatrali smo bitnim izdvojiti i interpretirati ove podatke.

Pogledajmo i grafički prikaz trendova prolaznosti studenata, prema akademskim godinama.

Slika 1. Pregled prolaznosti studenata iz predmeta vezanih za engleski jezik struke, prema akademskim godinama

² Razlog ovoj pojavi bi se, između ostalog, mogao naći i u činjenici da je nakon godine odustva, u kojoj je nastavu jezika držao drugi nastavnik sa drugačijim zahtjevima i kriterijima, nastavu preuzeo nastavnik koji je i ranije držao tu nastavu.

6. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog može se sa sigurnošću zaključiti da su rezultati koje studenti pokazuju u pogledu izlaznosti i prolaznosti na ispitima iz predmeta vezanim za engleski jezik mnogo bolji prilikom izvođenja *online* nastave nego tokom tradicionalno izvođene nastave. Jedan od najznačajnijih prepoznatih razloga je evidentirani kontinuitet rada koji omogućava *online* nastava. Naime, budući da se neprisustvo studenata može lako registrovati i utvrditi u *online* nastavi, prisustvovao joj je veći broj studenata. Kao što znamo kontinuirano prisustvo nastavi i učešće u njoj važan je faktor za usvajanje znanja. Također, a s obzirom na činjenicu da ovaj tip nastave omogućava potpuniju implementaciju bolonjskom Deklaracijom postavljenih zahtjeva, različite portfolio aktivnosti, a prije svega zadaće, pokazale su se kao izuzetno važan vid kontinuiranog studentskog rada. Učestvovanje studenata na času je olakšano činjenicom da se studenti manje ustručavaju kada su sami, a poznato je da je u akviziciji znanja, posebno kada je strani jezik u pitanju, učešće studenata na času veoma važno. Pri tome je i nastavnik u situaciji da bolje čuje studenta preko mikrofona nego kroz graju koja je česta u "realnim" učionicama kada je prisutan veliki broj studenata.

Konačno, i kvalitet samih predavanja je tokom *online* nastave bio drugačiji nego ranije, budući da su i nastavnici, u izmijenjenim uvjetima rada, trebali redefinirati svoj dotadašnji pristup i učiniti ga suvremenijim, što je svakako atraktivnije za studente. Bilo bi dobro provesti anketiranje studenata gdje bi se oni izjasnili o svemu što oni vide kao dobro, odnosno loše, kada je ova nastava u pitanju. Sve te spoznaje treba pomno ugraditi u buduću nastavu koja će, ako se uvjeti uskoro i promjene, i ako se pređe na tradicionalni način rada, svakako uključivati elemente *online* pristupa³ čije su mogućnosti za lični i profesionalni rad ogromne.

7. REFERENCES:

- [1] U.S. Department of Education. (2010). An Evaluation of Evidence-Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies. <http://www2.ed.gov/rschstat/eval/tech/evidence-based-practices/finalreport.pdf>...retrieved: 02 maj 2021
- [2] Shachar M., & Neumann, Y., (2010). Twenty Years of Research on the Academic Performance Differences Between Traditional and Distance Learning: Summative Meta-Analysis and Trend Examination, *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, Vol. 6, No. 2. http://jolt.merlot.org/vol6no2/shachar_0610.pdf, retrieved: 10 maj 2021
- [3] Neuhauser, C. (2002). Learning Style and Effectiveness of Online and Face-to-Face Instruction, *The American Journal of Distance Education*, 16(2). www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15389286AJDE1602_4 Retrieved: May 2, 2021.
- [4] Strada Education Network (2020) : The Value of Online Education
- [5] <https://cci.stradaeducation.org/video/released-july-29-the-value-of-online-education/> Retrieved: April 22, 2021.
- [6] Schachar, M., & Neumann, Y., (2003). Differences Between Traditional and Distance Education Academic Performances: A meta-analytic approach, *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, Vol. 4, No.2.
- [7] (PDF) [Differences Between Traditional and Distance Education Academic Performances: A Meta-Analytic Approach \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/260111111_Differences_Between_Traditional_and_Distance_Education_Academic_Performances_A_Meta-Analytic_Approach) Retrieved: April, 12 2021.
- [8] Anderson, T. (2011). *The theory and practice of online learning* (2nd Edition). Edmonton, AB: AU Press.

³ Možda kroz neki hibridni vid nastave koji bi uključivao i *online* i *in-class* nastavu.